

מרגליות מפרשת השבוע

פורים - צו תשפ"ב

להארות והערות zeevizen@gmail.com

- מדוע לא רצו בני ישראל לקבל את התורה שבעל פה?
- מדוע קיבלו את התורה מאהבה אחר נס פורים?
- ביאור מחודש בדברי הגמ' חייב אינש לבסומי במוריא עד ולא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.
- מדוע הוזכר במגילה שאין אסתר מגדת וכו' כַּאֲשֶׁר צִוְּהָ עֲלֶיהָ מֶרְדֳּכָי?
- מדוע הוזכר וַיַּעַשׂ מֶרְדֳּכָי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּתָה עָלָיו אֶסְתֵּר?
- איזו עבירה גרמה לכוחו של המן, ואיזו מצוה תיקנה את זה וביטלה את גזירתו?

מי שהקילו באיסור חכמים, שלא ליהנות מסעודת אחשוורוש בשביל פיקוח נפש של כלל ישראל? בודאי היינו אומרים, שנראה בחוש שמעשה מרדכי גרם שכעס המן וגזר את השמדת כל היהודים, ואיך אפשר להכחיש את החוש?

אבל האמת לא היתה כן, אלא שזה שהיה נראה כ'חוש', לא היה אלא דמיון מהרהורי השטן, ובאמת העבירה של תשע שנים מקודם היא שגרמה. [ואפשר שמה שמרדכי מסר נפשו על חשש מראית עין של עבודה זרה אפילו בחשש רחוק, החמיר לצורך שעה להוציא מלבם את הטעות שהקילו באיסור סתם יינם, שהוא מאבזרייהו דעבודה זרה. ועוד דאמרין בגמ' (מגילה יב.), שטעם הגזירה היה שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר, אף שעשו רק לפנים, ועל ידי זה הגיין עליהם דוקא]. אבל היצר הרע רקד לפניהם בטענת 'חוש' והטעה אותם, ועל כן גברה מדת הדין ויצתה הגזירה.

אמנם אחר כך שבו ממחשבתם והודו על האמת, ותחת אשר היו יכולים לעמוד בדעתם הרעה, ולהתנקם ממרדכי שחשבוהו מקודם לבוגד בעמו, תחת זאת באו כולם לקול קריאתו. ואף שגם אסתר, שידעו שהיא קרובתו של מרדכי, הראתה התקרבות להמן הצורר, בקראה אותו ב' פעמים למשתה בשעה זו של צרת כלל ישראל, והיה בזה חיזוק לטענות השטן שלא ישמעו עוד אל דברי מרדכי, אבל הם, כששבו בתשובה שלמה, לא שמעו עוד ליצר הרע, והצטרפו עם מרדכי בתענית וצום, ותשובה על חטאם שחטאו על פי החוש המדומה - אז נהיה הנס ואז ניצולו.

כאן למדנו מה מביא את הגזירות, אם 'טעויותיהם' של גדולי הדורות, או מה שמתפתים להסתת השטן על פי מה שמראה בחוש מדומה, ופוגמים על ידי זה באמונת חכמים. ואם הנגף בא, והחורבן התפשט רח"ל, זה לאות שלא שבו מפני רוע הגזירה, אלא אדרבה עדיין כופרים ברבותיהם. ואמרו ז"ל שכל פורענות מתחלת מן הצדיקים, כי הם נענשים בעון הדור. אבל אם אין שבים גם על ידי

- מה היתה הטענה של אלו שהלכו למשתה אחשוורוש בניגוד להוראת מרדכי היהודי?
- מה טענו ישראל כלפי מרדכי, כאשר סירב להשתחוות להמן?
- אם אנו היינו נמצאים בעולם בזמן גזירת המן, מה היינו אומרים שהוא הגורם לגזירה?
- איזו פעולה של בני ישראל אחר הגזירה גרמה לנס פורים?
- איזה לימוד יש לנו מגזירת המן ונס פורים, מה מביא את הגזירות?
- מדוע בפרשת יתרו קדמה עשיה לשמיעה, ובפרשת ואתחנן קדמה שמיעה לעשיה?

ואביא סייעתא לדברי [א"ה, למה שכתב שם בענין אמונת חכמים], מה ששמעתי מאאמור"ר זצ"ל^א בשם אדמו"ר אור עולם גאון חכמת כחות הנפש הגרש"ז זצ"ל^ב.

מגילת אסתר, היא רשימת מעשים של תשע שנים, משנת שלש למלכות אחשוורוש עד שנת י"ב. אנו, וגם גדולים ממנו, לא היינו מבחינים בשום אופן שהכל ענין אחד, ורק מרדכי, ובצירוף רוח הקודש במדרגה שלו [כי לא כל רוח הקודש שוה], ידע כי הכל ענין אחד.

למשתה של אחשוורוש אסר להם מרדכי ללכת כמפורש במדרש מגילת אסתר (קושטא רע"ט), ובמלואת הימים האלה וכו', אמר להם אל תלכו לבית המשתה כדי שלא יהא לשטן פתחון פה עליכם, ולא הקשיבו לו. והיו הרבה טוענים נגדו: - הרי פיקוח נפש הוא, כי מלך טפש כאחשוורוש יהרוג ח"ו את כל ישראל בראותו שכל העמים באו ליום שמחתו חג ג' שנים למלכותו ומישראל לא יבא אף אחד, ועל כן לא שמעו לקולו, והלכו. ומכל מקום לא קרה להם אחר כך דבר רע.

אחר ט' שנים [בשנת י"ב לאחשוורוש] כשנתגדל המן, וציוה שהכל ישתחוו לו, ומפורש בחז"ל (סנהדרין סא: לפי ההלכה כרבא), שלא היה כאן שום עבודה זרה, אלא חשש רחוק של מראית עין בעלמא, - ומרדכי לא השתחוה, היו הרבה מישראל צועקים שמעמיד בסכנת נפשות את כלל ישראל משום חסידות פרטית יתירה, כמפורש באגדת אסתר (פ"ג אות ב) אמרו לו ישראל תהא יודע שאתה מפילנו בחרב של זה הרשע, אמר להם, אם כן אשתחוה לעבודה זרה? ולא קיבל עליו.

ואחר זה קרה ממש ככל אשר פחדו החולקים על מרדכי מקודם, היינו שיצתה גזירת המן להשמיד את כל היהודים.

אילו היינו שם, מה היינו אומרים אנחנו?! מה גרם לגזירה, האם מה שהקיל מרדכי בענין כלל ישראל, או מה שתשע שנים מקודם היו

^א רבי ראובן רב דסלר, מנהל התלמוד תורה בקלם. תרכ"ג-תרצ"ה.

^ב רבי שמחה זיסל זיוו, הסבא מקלם. תקפ"ד-תרנ"ח.

זה, הרי יש כאן מקום לחילול ה' גדול יותר. עיין רש"י יומא (פו. ד"ה באמור להם וכו') שכתב וזה לשונו, והכל אומרים מה הועילו לו, ראה החסידים והחכמים רעה באה עליהם וכו', עכ"ל. וכן הוא כל דרך המתרחקים מהאמת, להראות בחוש שהצדיקים אובדים בצדקתם. וכן גם במרדכי היו יכולים להראות באצבע כי סוף סוף צדקתו הכשילתו, אבל הם עשו תשובה. מדת האומות היא לטעון עם ה' אלה ואף על פי כן מארצו יצאו (ראה יחזקאל לו, כ),

אבל מידת כלל ישראל לשוב אל ה' ולהודות על האמת, ולעזוב את דמיון החוש, אשר יציג לפניו היצר לכפור ברבותיו. חסרון הכרת ההתבטלות לעומת רבותינו - זהו שורש כל חטאת ותחלת כל חורבן רח"ל, וכל הזכויות לא ישוו לעומת שורש הכל, שהיא - אמונת חכמים.

(מכתב מאליהו' ח"א

מכתב בדבר אמונת חכמים עמ' 76

והובא גם בקובץ הנאמן גליון סג-סד עמ' 9)

* * *

בעיניהם, על כן אמרו למשה רבינו ע"ה וְשָׁמַעְנוּ וְאָחַר כִּי וְעָשִׂינוּ, ומכל מקום הקדוש ברוך הוא כפה אותם על כרחם לקבל עליהם גזירות חכמים ותורה שבעל פה בלי הרהור אחריהם, והואיל והיה בעל כרחם על כן טענו מודעא רבה על זה.

שוב בימי מרדכי שעשה מעשים אשר לא ישרו בעיני ישראל, וכמו שאמרו (מגילה יב סוף ע"ב) **כנסת ישראל אמרה ראו מה עשה לי יהודי דלא קטליה דוד לשמעני דאיתליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן**, וראו אחר כך אף על גב שבעיניהם לא יפה עשה מרדכי שהיה מתגרה בהמן, ראו אחר כך כי משמיא הסכימו על ידו, וגדולות ונפלאות עשה הקדוש ברוך הוא על ידו, אז הבינו כי אין להרהר אחר דברי חכמים כי את הכל עושים יפה בעתו וה' עמהם.

על כן הדר קבלוהו, ונאמר קָיְמוּ וְקַבְּלוּ, כמו נְעִשָׂה ואחר כך נְשָׁמַע, כן קָיְמוּ ואחר כך קַבְּלוּ לשון שמיעה וקבלה והאזנה.

(שו"ת חתם סופר

אורח חיים סי' רח)

* * *

אפילו הכי צריך להאמין שכל דברי חכמים שרירים וקיימים, ותמיד הצדק עם החכמים. וזה כמו שכתבו התוס' (מגילה ז':) שאפילו שלא מבינים את החכמים, צריכים לומר ארורים כל הרשעים וברוכים כל הצדיקים, וכמו שכתב מהגרא"ז זצ"ל.

[א"ה, בתוס' הגירסא ברוכים כל היהודים, אמנם בטור כן הוא].

(שו"ת אז נדברו' חיי"ב סי' נא אות ה)

* * *

אמרה וכו' מה עשה לי יהודי דלא קטליה דוד לשמעני דאיתליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן וכו'. ולא הבינו את מרדכי שלא השתחוה להמן בגלל עבודה זרה שהרי זה רק ממילי דחסידות כמו שכתבו התוס', ולא יתכן זה לעשות חסידות ולסכן כלל ישראל.

ובזה מתבטא גודל הנס שתלו אותו ואת בניו על העץ. שדוקא בזה הציל את כלל ישראל ולבטל הקטרוג מה שהלכו לסעודת אחשורוש, כמפורש במדרש ששאל משה רבינו אם יש אדם כשר, וענו שיש והוא מרדכי. ויתכן שכל מה שנעשה על ידו היה לתקן החטא של פגם באמונת חכמים, ולפיכך אין אָסְתָּר מְגֵדַת מוֹלְדָתָהּ וְאֵת עַמָּהּ פְּאֶשֶׁר צָנָה עָלֶיהָ מְרַדְּכִי, פשוט לא הבינה את זה אבל עשתה מתוך אמונת חכמים אף שהיה למעלה מהטבע להתנגד להעריץ הזה, עד שחז"ל קבעו ואמרו (מגילה יג:): שזה קשור עם השרשים הראשונים שמתוך צניעות שהיתה ברחל וכו'. וכן וַיַּעַשׂ כְּכָל אֲשֶׁר צִוְּתָהּ עָלֶיהָ אָסְתָּר (אסתר ד, יז) הוא בבחינת אמונת חכמים, שהרי וַיַּעֲבֹר מְרַדְּכִי חַל יוֹם ג' לְצוּם בְּיוֹם טוֹב א' שֶׁל פֶּסַח.

מה שאמרו חז"ל פרק רבי עקיבא (שבת פח.) **מכאן מודעא רבה לאורייתא והדר קבלוהו בימי אחשורוש**, יש לבאר, שהקשו תוס' הרי הקדימו נעשה לנשמע [ומדוע הוצרכו לכפיית הר כגיגית], ותירצו הראשונים שעל תורה שבכתב הקדימו נעשה לנשמע, אבל על תורה שבעל פה כפה ההר ועל זה יש את המודעא. [א"ה, כן הוא במדרש תנחומא פרשת נח].

ונראה לי כי זה מרומז במה שכתוב במתן תורה (שמות כד, ז) **פֶּלֶאֱשֶׁר דְּבָר ה' נְעִשָׂה וְנִשְׁמָע**, ובפרשת ואתחנן (ה, כד) אמרו למשה רבינו ע"ה וְשָׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ, הקדימו שמיעה לעשייה. כי מה שהקדימו נעשה לנשמע, אמר רבא למינא אנן דסגינן בהמנותא כתיב בן תומת ישרים תנחם (שבת פח ריש ע"ב), פירוש אנו מאמינים בהקב"ה ובוטחים בו שלא יטיל עלינו מה שאי אפשר, או אין רצונו שנסבול, על כן אמרנו נעשה קודם שמיעה.

ואמנם שיהיו מסורים ביד חכמים, לא אבו לקבל עליהם דברי חכמים מבלי שיהרהרו ויפקפקו על תקנתם אולי לא ישרו

על פי דברי המכתב מאליהו הנ"ל, שמעתי מהגאון הצדיק ר' בנימין זילבר (שליט"א) [זצ"ל] כשבקרתי אצלו בבני ברק פורים שנת תשל"ט לפ"ק, מה שחייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, שהכוונה היא שצריכים לבא למדרגה כזו, שהגם שאינו מבין דבריהם של החכמים, ולפי הבנתו דברי מרדכי והמן שוים הם, ונראה לו בחוש כאילו ח"ו ארור מרדכי,

במגילת אסתר מודגש גודל הסכנה מה שמרדכי גרם להרגיז את המן, וזאת היתה הסיבה העיקרית להגזירות של להשמיד, ואף על פי כן נעשה הנס שתלו אותו ואת בניו על העץ, וגם זה מעיקר פרסום הנס כמבואר במגילה (יט.) **מהיכן קורא אדם המגילה וכו'** ומאן דאמר מאיש יהודי מה ראה מרדכי דאיקני בהמן, על ככה דשווי נפשיה עבודה זרה, ומה הגיע אליהם דאתרחיש ניסא. ומאן דאמר מאחר הדברים האלה, מה ראה המן שנתקנא בכל היהודים, על ככה משום דמרדכי לא וכו'.

וכל תשע שנים לא רק שהעם התפארו שהם היו צודקים ולא מרדכי, שלא נתקיים התראת מרדכי שהמן מבקש עלילה עליהם כמפורש במדרש, אלא עוד התפארו בלבם שכאילו הם עשו כרצון התורה שיש לדרוש שלום המלכות, וגם המן תובע רק שווי זכויות כדכתיב (אסתר א, ח) **לְעִשׂוֹת פְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ**, ממש דמוקרטיה, ולא הבינו מה רצה מרדכי הצדיק. אלא שכל הזמן הלכו בטענות על מרדכי שהוא האשם בכל, כמפורש בגמרא (יב:) **כנסת ישראל**

¹ רבי בנימין יהושע זילבר. תרע"ו-תשס"ח.

² רבי אליהו אליעזר דסלר, מנהל רוחני בפוניבז'. תרנ"ב-תשי"ד.

וכל הכח של המן בא על ידי ששואל המלך פגם באמונת חכמים, וכמו שדרשו ז"ל (יומא כב): על וַיָּרֵב בְּנַחַל (שמואל א טו, ה). ועל ידי שחמל על אגג נולד מזה המן, והיאך יתכן שיתוכח עם שמואל הנביא ג' פעמים ולצעוק תְּקִימָתִי אֶת דְּבַר ה' וחשב זאת לאמת. וזה כוחה של נגיעה רוחנית עד ששמואל אמר לו הִנֵּה שְׁמַע מְזַבַּח טוֹב זה אמונת חכמים, בזה ביטל את הנגיעה הרוחנית ואז הרגיש שואל המלך בחטאו.

וגם עיקר מלחמת עמלק היתה לבטל מכלל ישראל אמונה בכלל ואמונת חכמים בפרט, כמו דכתיב אֲשֶׁר קָרַף בְּדָרְךָ, וזה מה שאמרו

בגמרא, וביותר במדרש ששאלה אסתר לְדַעַת מַה זֶה וְעַל מַה זֶה וַיִּגְדַּל לּוֹ מְרָדְכִי אֵת כָּל אֲשֶׁר קָרְהוּ בְרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ הָיוּ מְשִׁיבֵין זֶה אֶת זֶה, שאמר לו שעמד אחד מזרע עמלק ולקח את ישראל, שאין קרהו אלא עמלק, שנאמר (דברים כה, יח) אֲשֶׁר קָרַף בְּדָרְךָ. היינו שאסתר חיפשה את החטא שגרם הגזירה של להשמיד, שהרי עם ישראל היה לבם שלם עם אלקיו, ועל זה ענו שסיבת החטא הוא עמלק, שנפגם אצלם אמונת חכמים מפני אֲשֶׁר קָרַף שֶׁהַכְּנִיס קְרִירוֹת בְּכָל הַדּוֹרוֹת בְּכָל יִשְׂרָאֵל.

(שו"ת אז נדברו ח"ב סי' נב)

- אחר שאמרה אסתר בפירוש הַמֶּן הָרַע הָזֶה, מה יועיל לה להראות באצבע על אחשוורוש?
- אם אסתר ביקשה לומר שאחשוורוש הוא הרע, מדוע לא אמרה?
- מדוע כפל אחשוורוש בשאלתו לאסתר במשתה היין מי הוא זה וְאִי זֶה הוּא?
- אחר שאמרה אסתר אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הֶמֶן, למה חזרה לכנותו הָרַע, הרי אין זה מדת חכמים להרבות בגנות וכפל הענין?
- מדוע חשוב שלכל אדם יהיה יועץ, ואפילו אם הוא חכם יותר מהיועץ שלו?

- אלו שני יועצים יש לכל אדם?
- מדוע התגרה המן במרדכי, הרי חז"ל אמרו לא להתגרות ברשע שהשעה משחקת לו?
- מדוע זה שידע המן את עם מרדכי, גרם לבזיון בעיניו לשלוח יד במרדכי לברו?
- מה היה קורה אם המן היה מתלונן אצל המלך על מרדכי שאינו משתחוה לו?
- מדוע המן היה צריך לבקש מהמלך רשות לתלות את מרדכי?
- איזו מסירות נפש עשה מרדכי כדי להציל את כלל ישראל?

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמִּלְכָּה מִי הוּא זֶה וְאִי זֶה הוּא אֲשֶׁר מְלָאוּ לְבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן. וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הֶמֶן הָרַע הַזֶּה וְהֶמֶן נִבְעַת מִלְפָּנַי הַמֶּלֶךְ וְהַמִּלְכָּה (אסתר ז, ו).

אמר רבי אלעזר מלמד שהיתה מחווה כלפי אחשוורוש, ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן (מגילה טז).

ויש להבין, הלא אמרה בפה מלא הַמֶּן הָרַע הָזֶה, ומה יועיל המראה באצבע לאחשוורוש כיון שאמרה. ואם באמת ביקשה לומר אחשוורוש, אין זה תלוי באצבע רק באמירה.

גם יש להבין, מה כפל אמירת אחשוורוש מִי הוּא זֶה וְאִי זֶה הוּא, וכבר הרגיש בזה הראב"ע. וגם אסתר הפליגה הענין, אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הֶמֶן הָרַע הָזֶה, כבר כנתהו צַר וְאוֹיֵב, למה חזרה לכנותו הָרַע, אין זה מדת חכמים להרבות בגנות וכפל הענין.

אבל תדע כי כל חכם יהיה איך שיהיה, נאות לו לבחור יועץ. אף שהוא יותר חכם מהיועץ, מכל מקום אדם לפעמים לרוב כעסו או שאר דברים - אהבה ושנאה וחמדה ורוממות לבב - ינטה מקו השכל ויושר, ויפול באחד מדרך הפחותים. אבל אם יהיה לו יועץ, הוא יאמר לו, לא כן, חבי כמעט רגע ותראה כי לא תצליח עסקך וסופך יהיה מר כלענה, וכבר נאמר (בראשית רבה ח, ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים נְעֻשָׂה אָדָם לְלַמֵּד שִׁיבַח לּוֹ אָדָם יוֹעֵץ, אמנם טיב היועצים משתנה, אם הוא יועץ אוהבו באמת, לא יניח לו לעשות דבר אף שחושב שהוא לפי שעה לטובתו, רק יביט באחריתו, ואף כי לפי שעה יכעס עליו ויאמר מה זו עצה, לבסוף יודה לו. אבל מי שהוא אוהבו לפניו ובקרבו ישים ארבו, יועץ לו לפי דרכו כדי שיאהבו, ואם סופו רע ורע ורע ורע ורע ורע, כי בלבו שונאו וחפץ רעתו.

וזוהו אצל כל אדם יש לו שני יועצים, יצר הטוב הוא יועץ לו אל תלך אחר הנראה לך ערב ומבושם וטוב, כי סופו מר ומיצר לאחר זמן, והוא אוהבו באמת, ואדם שונאו, כי אינו מסכים עמו לתאותו לשעה. אבל יצר הרע הוא יועץ שונאו, והוא מסכים לאדם למלאות תאותו וחשקו לשעה, ויערב לו ויבושם, ואף שסופו רעה ויפול בשחת, זה הוא מבקש, כי הוא בעצם שונא מאוד לאדם, וזה האדם השוטה אוהבו ומקרבו.

ונשוב להנ"ל, אחשוורוש ידע כי טיב כל השרים להחזיק להם יועץ, והיתה שאלתו מִי הוּא זֶה, ואם תמצוי לומר מחמת כעס או פניה עלה בלבו לעשותו, וְאִי זֶה הוּא אֲשֶׁר מְלָאוּ לְבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן, הרצון, מִי הוּא זֶה הַיּוֹעֵץ אֲשֶׁר יַעֲצוּהוּ לַכֵּךְ לַעֲשׂוֹתוֹ וְאִי זֶה הוּא אֲשֶׁר מְלָאוּ לְבוֹ וַיַּעֲצוּהוּ לַכֵּךְ לַעֲשׂוֹתוֹ.

והשיבה אסתר, אִישׁ צַר וְאוֹיֵב שֶׁל הַמֶּן הָרַע הָזֶה, היינו יועץ שהוא באמת בלבו שונא ונראה כאוהב יעצהו, ואם כן אִישׁ צַר וְאוֹיֵב מוֹסֵב עַל יוֹעֵץ הַמֶּן, ואמרה שֶׁל הַמֶּן הָרַע הָזֶה וְלֹא כִפְלָה, רק הָרַע מוֹסֵב עַל הַמֶּן, וְאִישׁ צַר וְאוֹיֵב עַל הַיּוֹעֵץ שְׁלוֹ. והנה באמת אחשוורוש היה מסכים ומלאהו לבו, כאמרם (מגילה יד.) משל לבעל תל וחריץ, ולכך ביקשה להראות באצבע על אחשוורוש. והבן הדברים כי הם ברורים.

ולכן אשרי אדם שכל עצתו על ידי ישרים בלבותם ואינם מחניפים לו, כי בעונותינו הרבים על ידי חנופה הגענו לצרות רבות ורעות, לא כן עשה מרדכי, שלא החניף להמן כלל.

אבל מכל מקום צריך טעם מה ראה מרדכי על ככה להתגרות בהמן, הפסוק צווח (תהלים לז, א) אַל תִּתְחַר בְּמַרְעִים, וכן חז"ל אמרו (ברכות ז:): רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו, היה לו להרחיק עצמו משושן, ועל כל פנים מרחוב ומקומות שהולך המן, כדי שלא להתגרות.

וגם דברי המן תמוהים, באמרו (אסתר ג, ו) וַיִּבְזֶה בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמַרְדֳּכִי לְבַדּוֹ פִּי הַגִּידוּ לּוֹ אֵת עִם מְרָדְכִי, וכי בשביל שידע עם מרדכי יבז בעיניו לשלוח בו יד, מה הבזיון הזה. ואם נתן עינו להשמיד כל עם מרדכי, למה יבז בעינו להתחיל במרדכי.

אבל וּמַרְדֳּכִי יָדַע אֵת כָּל אֲשֶׁר נְעֻשָׂה בְרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ (ילקוט שמעוני אסתר רמז תתנ"ז) ועל ידי מלאך, כי עצת המן להלשין אצל המלך

על כל עם ישראל. מה עשה מרדכי, חשב אלך ולא אשתחוה לו, וידעתי כי חמתו תבער בו ויבקש להמית אותי, וזה אין רשות בידו בלתי רשיון המלך, ככתוב (אסתר ו, ד) **לֵאמֹר לְמַלְכָּךָ לְתַלּוֹת אֶת מֶרְדֵּכָי**, כי היה משרי המלך יושב בשער המלך, ואם כן אם יקבול למלך כך עשה לי מרדכי היהודי והמלך יצוה להמית אותו, אם אחר כך יבא להלשין על כל ישראל אצל המלך לא יאמנו דבריו, כי המלך יחשבהו לנוגע ושונא מחמת מרדכי שהיה גדול ביהודים וביזהו עד שהוצרך להמיתו, ומחק המלך מדתי הגוים שמי שהוא שונא אינו יושב בדין עוד על אומה שלו, ואם כן תהיה עצתו נבערה. ומרדכי הצדיק מסר עצמו למיתה עבור כללות ישראל, זכי חלקו.

אבל המן הרשע הבין את זה, אם אני שולח יד במרדכי לבד, לא אוכל אחר כך להרע לישראל אצל המלך, כי אהיה מוחזק לשונא, ולכך **וַיִּבֶזְזוּ בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמֶרְדֵּכָי לְבַדּוֹ כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עֵם מֶרְדֵּכָי** (אסתר ג, ו), ועל ידי כך תהיה מחשבתו מקולקלת. רק חשב להמית את כל היהודים במלשינות שלו אצל המלך, והמלך לא ידע כי הוא שונא לישראל, כמו שבאמת אותו רשע לא אמר למלך כלל, ולא קבל כלל על מרדכי שעובר מצות המלך ולא משתחוה לו, כדי שלא יחשדהו המלך לשונא ישראל.

(יערות דבש¹)

ח"ב דרוש ט)

פרשת צו

- מה נשתבח ירמיהו בזה שלא הלך לבתי תיאטראות?
- לכאורה השכר של אדם פשוט גדול משכר הצדיק, כיון שיש לו נסיונות גדולים יותר?

- מה פירוש דברי רש"י שלא הטו ימין ושמאל?
- אלו טעמים יכולים להיות לפרישת אהרן ובניו שבעת ימים?
- מה השבח לאהרן ובניו שלא שינו מציווי ה'?

וַיַּעַשׂ אֶהְרֹן וּבָנָיו אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּיַד מֹשֶׁה (ח, לו). **וַיַּעַשׂ אֶהְרֹן וּבָנָיו. להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל (רש"י).**

והנה במצות פרישה שבעת ימים, היה אפשר לומר גם כן שהיה מפני זה, כדי שיהיו רגילים לפרוש את עצמם מענייני העולם, על כן היו צריכים בתחלה לפרוש לגמרי. אבל באמת אינו כן, שהכהנים לא היו צריכים לזה, אלא הטעם הוא משום שמצותו בכך לשמור שם את משמרת ה', לכך אמר **וַיַּעַשׂ אֶהְרֹן וּבָנָיו וְגו'** כלומר שלא תטעה שהטעם כנ"ל, שהרי הם בלי זה כבר עשו את כל הדברים, פירוש אפילו הדברים הגשמיים שעשו, גם כן עשו **אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּיַד מֹשֶׁה**, ועל כרחן שהטעם הוא משום לשמור את משמרת ה'. ולפי זה מובן מה שאמר רש"י **שלא הטו ימין ושמאל**, שלא היו צריכים להטות את עצמם כמו המקל כנ"ל. **(מגדלות מרקחים²)**

* * *

למדרגה כזאת שאין לו יצר בכלל כמו לאדם פשוט, מגיע לו שכר על כן. שאם לא כן, נמצא שהשכר של האנשים הפשוטים יהא יותר מצדיקים, כי לאדם פשוט יש יצר הרע לישב בבית משתה וכובש את יצרו, ואילו לצדיק אין יצר הרע לכך, אם כן אין לו שכר, אם כן לקחה מדת הדין. **אלא על כרחן מגיע לו שכר לצדיק על כך שלא נשאר אדם פשוט.** ולכן אמר ירמיהו הנביא **לֹא יִשְׁבְּתִי בְּסוֹד מְשַׁחֲקִים**, אף על פי שעכשיו אין לנביא רצון בכלל לדברים אלו, מכל מקום יכול היה להישאר כאותם אנשים. **וזוהו השבח ששבחה התורה את אהרן שלא שינה,** אף על פי שבמדרגתו עכשיו ודאי שלא ישנה, אבל הרי יכול היה להיות במקום אהרן הכהן אדם פשוט, שודאי ישנה ויעשה לא כפי שצריך, **ועל כן שבחוהו שלא נשאר אדם פשוט ונהיה לאהרן הכהן.** **(דרכי מוסר³)**

וכן בתחילת פרשת בהעלותך (ח, ג) נאמר **וַיַּעַשׂ פֶּן אֶהְרֹן ופירש רש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה.** וקשה מאד, מה שבח הוא לאהרן שלא שינה ממצוות ה'. אהרן הכהן שהיה שקול כמשה רבינו, וכי שבח הוא לו, הלא זה דבר שאין ראוי לאדם פשוט לעשות אחרת ממה שציוו אותו. ונראה לתרץ זה על פי הפסוק שאמר ירמיהו הנביא (טו, יז) **לֹא יִשְׁבְּתִי בְּסוֹד מְשַׁחֲקִים וְאֶעֱלֶה מִפְּנֵי יְדָךְ בְּדָד יִשְׁבְּתִי.** ולכאורה קשה, וכי יש כאן שבח לירמיהו שלא הלך לבתי תיאטראות ובתי משתה, וכי החפץ חיים והחזון איש זצ"ל שלא הלכו אף פעם למקומות כאלו זהו מעלה בשבילם, הרי לא היה להם רצון בכלל לדברים כאלו, ולא היו צריכים לכבוש את יצרם על זה. אלא היה אומר מו"ר רבי משה רוזנשטיין זצ"ל שהשבח של הצדיק הוא דוקא בזה שאין לו יצר הרע של אדם פשוט, כי יכול היה מטבעו להישאר במדרגה של אדם פשוט, ואז יהא לו את היצר הרע ללכת לבתי משתה. אך הצדיק שעבד על עצמו והגיע

¹ משיגה בישיבת לומזה. תרמ"א-תש"א.

² רבי יהונתן אייבשיץ. ת"נ-תקכ"ד.

³ רבי יעקב אריה ניימן, ראש ישיבת אור ישראל. נפטר תשמ"ג.

⁴ רבי לוי יצחק גרינוואלד, בן הערוגת הבושם. תרנ"ג-תש"מ.